

EDAT MITJANA I CIÈNCIA

Antoni Furió

Universitat de València

Nicolau d'Oresme. *Traité de la sphère* (1400-1420, aprox.)

D'entrada, edat mitjana i ciència semblen dos termes antitètics. Vivim en l'era de la ciència, que des del segle XIX es considera la forma superior, més elevada, de coneixement, com en un altre temps ho va ser la filosofia -especialment, al segle XVIII, el segle de les Llums, de la Il·lustració- i abans la teologia. I és precisament amb el domini de la teologia, de l'Església, de la Inquisició, de la barbàrie -en contraposició a la civilització i la modernitat-, amb què s'associa generalment el terme d'edat mitjana i l'adjectiu medieval. Per als humanistes que inventaren el terme i el concepte, l'edat mitjana no era sinó això: l'edat del mig, el llarg parèntesi de foscuria i obscurantisme, de retrocés en tots els camps, però especialment en el de la cultura, que els separava del món clàssic, grecoromà, amb el qual volien entroncar. La Reforma luterana afegiria de seguida nous ingredients, ara de caràcter religiós -l'edat mitjana havia suposat la desnaturalització del cristianisme, amb la depravació moral de l'Església, corcada pel nepotisme, la simonia i la venda d'indulgències-, mentre que la Il·lustració i la Revolució Francesa la identificarien amb el feudalisme, l'opressió senyorial i la intolerància religiosa. Una imatge que encara pesa molt en la percepció actual dels temps medievals.

I, tanmateix, cada vegada són més els que veuen en l'edat mitjana, si no l'inici absolut, sí almenys la prehistòria pròxima. Molts components substancials i característics del món d'avui -de

L'edat mitjana no es va limitar a copiar i transmetre el saber clàssic. També va experimentar i produir nous coneixements.

les universitats al llibre en forma de còdex (és a dir, dividit en pàgines escrites per ambdues cares i relligades, contra el rotllo d'època grecoromana), la impremta i la manera mateixa de llegir, en silenci i sense moure els llavis, per quedar-nos només en l'àmbit de la cultura- són creacions medievals. I bona part del saber antic, inclòs el científic, ha arribat fins a nosaltres perquè els llibres que el vehiculaven van ser traduïts -primer al grec, a l'Imperi bizantí, i després a l'àrab i d'aquest al llatí i a les llengües romàniques, especialment a les zones de contacte entre els mons musulmà i cristià, com ara Sicília i la península Ibèrica- o copiats per monjos diligents als escriptoris dels monestirs altomedievals o utilitzats com a manuals i llibres de text a les primeres universitats europees. Llibres de filosofia, de dret, però també de medicina, d'àlgebra... Va ser la successiva recepció del saber antic, la difusió cada vegada major de les obres dels autors clàssics, la que propicià els successius renaixements culturals de l'edat mitjana: el carolingi, al segle IX; el del segle XII, que donaria lloc al naixement de les universitats i el desenvolupament de noves teories jurídiques i polítiques; i el del segle XV, el renaixement per excel·lència, que obriria les portes a la revolució científica del segle XVII i a la modernitat.

Però l'edat mitjana no es va limitar a copiar i transmetre el saber clàssic. També va experimentar i produir nous coneixements. En particular, en el camp de l'astronomia, la navegació, la rellotgeria, la impremta, els mètodes financers, la medicina i l'anatomia, amb la dissecció i exploració del cos humà.

El món d'avui, amb el prodigiós desenvolupament científic i tecnològic que el caracteritza, no va nàixer ahir. Ni podem obviar o llançar per la borda, com pretenien els humanistes, mil anys de la història europea. Mil anys en què el coneixement científic, com el saber en general, no es va aturar ni congelar, sinó que continuà progressant, amb avanços i retrocessos i amb ritmes dispersos segons l'època, posant els fonaments sobre els quals anirien edificant-se la ciència i el món actuals.